

ARHEOLOGIE

Arheologii află informații despre trecut pe baza săpăturilor efectuate la siturile clădirilor sau ale așezărilor antice. Aceștia studiază obiecte confecționate de om, precum instrumentele și articolele ceramice, pentru a reconstitui imagini ale vieții de zi cu zi din trecut.

Oamenii au fost întotdeauna curioși să afle despre trecut, dar, timp de câteva secole, majoritatea cunoștințelor despre istoria antică proveneau din mituri și legende. Ei nu au obținut dovezi reale despre trecut decât spre sfârșitul secolului XVIII, începutul secolului XIX, când europenii bogați au pornit să călătorească și să afle curiozități din lumea antică.

Dovezile erau ușor de obținut în Grecia și în Roma, unde clădirile și sculpturile erau expuse la vedere. În Orientul Mijlociu însă, orașe întregi zăceau acoperite adânc sub pământ, până când europenii au început descoperirea trecutului.

Acest cap de fetiță confecționat din fildeș, descoperit în localitatea franceză Brassempouy, poate fi considerat drept cel mai vechi portret cunoscut din lume. El are doar 4 centimetri înălțime și a fost sculptat cu 24 000 de ani în urmă. Dovezi precum aceasta pot dezvălui arheologilor o mulțime de lucruri despre trecut, despre viața și munca oamenilor de atunci.

Odată ce această cercetare a trecutului a luat amploare, primii arheologi, în căutare de dovezi, au început să călătorească în diferite părți ale globului. Aceștia au studiat indicii, precum descrierile rămase în literatură, pentru a descoperi locul unde s-ar fi putut afla orașe pierdute. Ei au scos la lumină obiecte care zăcuseră în acele locuri sute de ani. Din păcate, unele dintre acestea s-au deteriorat, deoarece primii arheologi nu aveau cunoștințele pe care le posedă cei din zilele noastre. Totuși, anume lor le datorăm descoperiri într-adevăr semnificative privind civilizațiile antice.

Arheologi săpând un sit. Straturile de pământ sunt minuțios studiate în căutarea vestigiilor.

Rămășițele corpurilor umane oferă informații despre regimul alimentar al oamenilor și despre starea lor de sănătate. Cadavrul femeii din imagine s-a păstrat în stare perfectă datorită acțiunii acidului din groapa de turbă în care a fost găsit.

Unul dintre primii arheologi a fost omul de afaceri german Heinrich Schliemann (1822–1890). Acesta a studiat celebrele poeme ale poetului grec Homer, *Iliada* și *Odissea*, în care erau descrise două orașe antice: Troia și Micene. Schliemann a hotărât să folosească indiciile din aceste epopei pentru a căuta orașele respective. În anul 1870, el a descoperit Troia, în apropiere de strâmtoarea Dardanele din Asia Mică, iar în 1876, – orașul fortificat Micene, situat în vârful unei coline, precum și un număr impresionant de obiecte din aur, care demonstau că această civilizație din Grecia antică fusese extrem de bogată (vezi pagina 32).

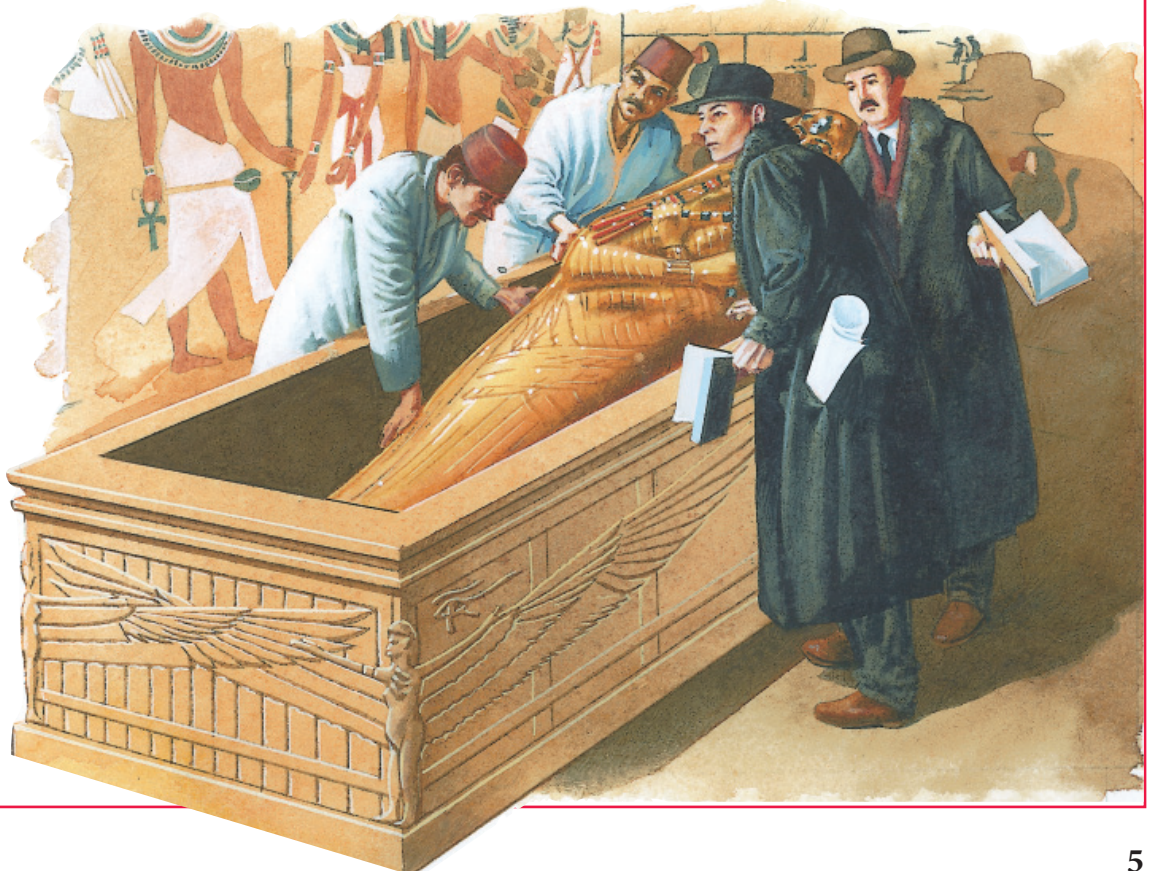
Arheologii au ajutat, de asemenea, la cercetarea istoriei scrisului, descoperind tăblițe de lut care conțin sisteme antice de scriere. O astfel de descoperire este biblioteca regelui asirian Assurbanipal, care a domnit în secolul VII î. Hr. (vezi pagina 28). Biblioteca include 20 000 de tăblițe inscripționate într-un sistem antic de scriere. Atunci când modalitățile de scriere, precum alfabetul de pe aceste tăblițe, au fost descifrate, oamenii au avut posibilitatea să citească documente istorice vechi, care le dezvăluiau mai multe despre viața și organizarea comunităților din diferite civilizații.

În fiecare an, copacilor le cresc noi straturi de coajă și alburnuri (straturi lemnoase situate între coajă și inima lor). La tăiere, straturile lemnoase apar sub formă de inele separate. Vârsta copacului poate fi determinată prin numărarea acestor inele. Aceeași tehnică se folosește și la datarea obiectelor din lemn.

În zilele noastre, arheologii își pot aprecia corect descoperirile. De exemplu, ei pot folosi metode științifice pentru a determina vechimea obiectelor. Fără arheologi, cunoștințele noastre de istorie ar fi foarte vagi, iar orașele pierdute ale Antichității ar fi rămas îngropate pentru totdeauna.

În anul 1922, arheologul britanic Howard Carter a făcut o descoperire senzațională. Plecat în căutarea mormântului regelui egiptean Tutankhamon (vezi pagina 21), acesta, împreună cu G. E. (conte de) Carnarvon, finanțatorul expediției, a găsit mormântul într-o dimineață de noiembrie. Spre deosebire de cavourile altor faraoni egipteni, jefuitorii de morminte nu-l descoperiseră înaintea lor, iar în acesta erau toate comorile cu care Tutankhamon fusese înmormântat. Faraonul purta o mască monumentală din aur, iar mumia sa zăcea îngropată în trei sicrie de aur, așezate unul în altul. Într-o cameră separată se aflau toate obiectele de care acesta ar fi putut avea nevoie în viața viitoare.

OAMENII PRIMITIVI

Primele dovezi ale existenței unor creaturi asemănătoare oamenilor, denumite hominide, datează de acum mai bine de patru milioane de ani. Rămășițele creaturilor similare maimuțelor, denumite australopiteci („mămuțe sudice”), au fost descoperite în mai multe părți ale Africii. Scheletul unui australopitec, găsit în localitatea etiopiană Hadar, în anul 1974, a căpătat numele de „Lucy” (mai târziu s-a aflat că era vorba despre un mascul). Oamenii de știință menționau că, deși avea poziția corpului asemănătoare cu cea a cimpanzeilor, „Lucy” putea sta drept și putea păși pe două picioare, o caracteristică distinctivă a hominizilor.

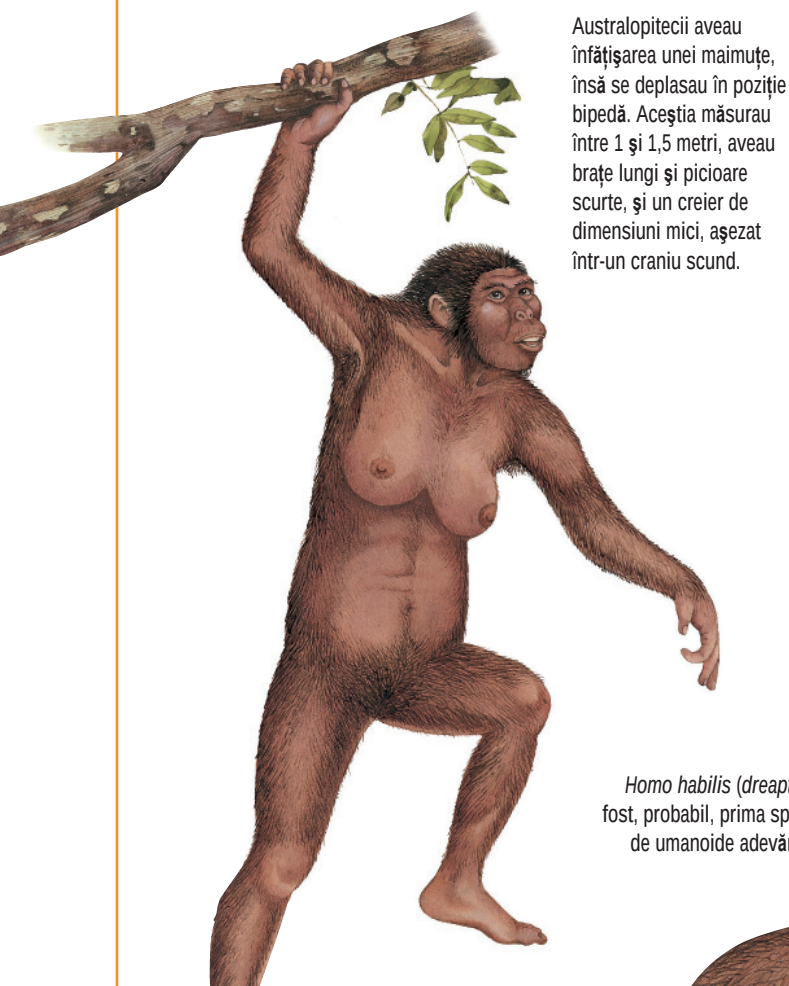
Oamenii și maimuțele sunt descendenți dintr-un singur strămoș comun. Se pare că acest strămoș a fost *Aegyptopithecus*, sau „mămuța egipteană”, care a trăit în Egipt cu aproximativ 35 de milioane de ani în urmă, cățărându-se prin copaci cu cele patru labe ale sale. Dintre toți descendenții acestei creaturi de dimensiuni mici, numai oamenii și-au dezvoltat capacitatea de a merge pe două picioare în poziția verticală a corpului, denumită poziție bipedă.

Aegyptopithecus

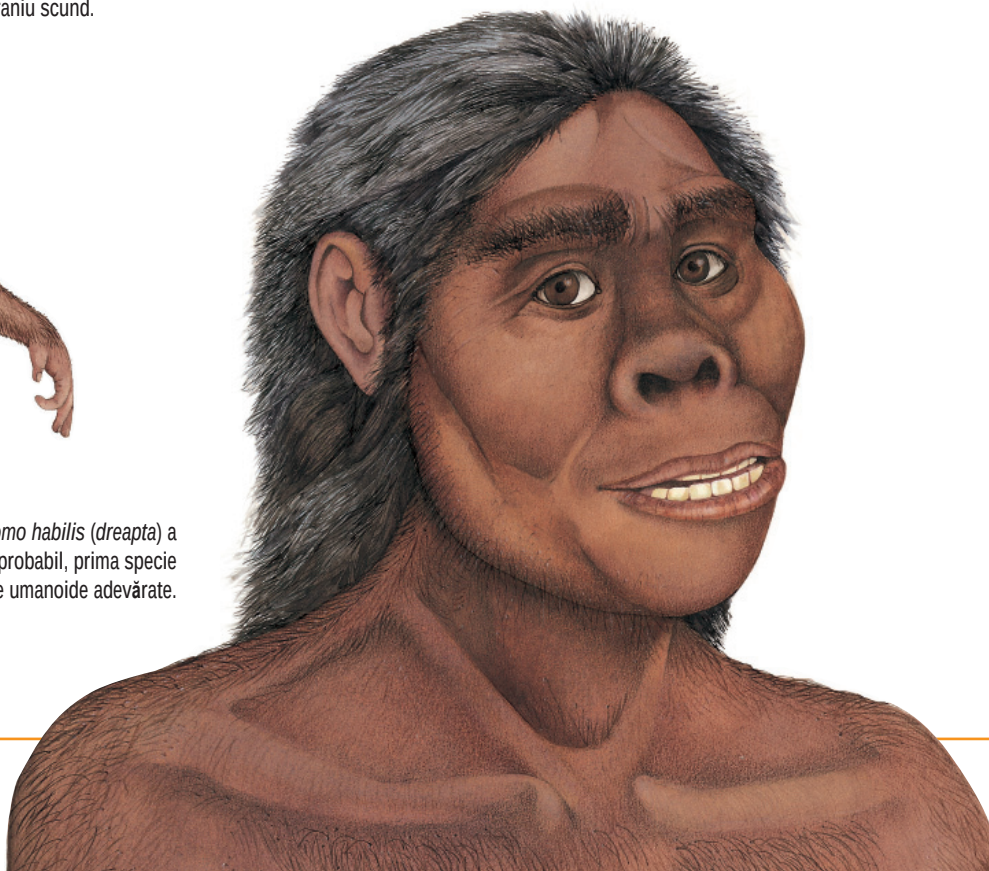
Această dezvoltare i-a permis omului să se diferențieze de alte mamifere. Omul putea să-și folosească mâinile în alte scopuri.

Cu aproape 2,5 milioane de ani în urmă, *Homo habilis* („omul îndemânatic”) a apărut în Africa. Deși încă mai păstra înfățișarea unei maimuțe, acesta a fost, probabil, primul tip de umanoid adevărat. *Homo habilis* putea utiliza unelte simple din piatră în locul dinților sau se putea folosi de mâini pentru a sacrifica și a jupui animale ca să se hrănească. Uneltele erau fabricate prin lovirea a două bucăți de piatră până când una dintre ele căpăta o margine ascuțită. Aceste unelte primitive seamănă cu pietrele șlefuite natural.

Australopitecii aveau înfățișarea unei maimuțe, însă se deplasau în poziție bipedă. Aceștia măsurau între 1 și 1,5 metri, aveau brațe lungi și picioare scurte, și un creier de dimensiuni mici, așezat într-un craniu scund.

Homo habilis (dreapta) a fost, probabil, prima specie de umanoide adevărate.

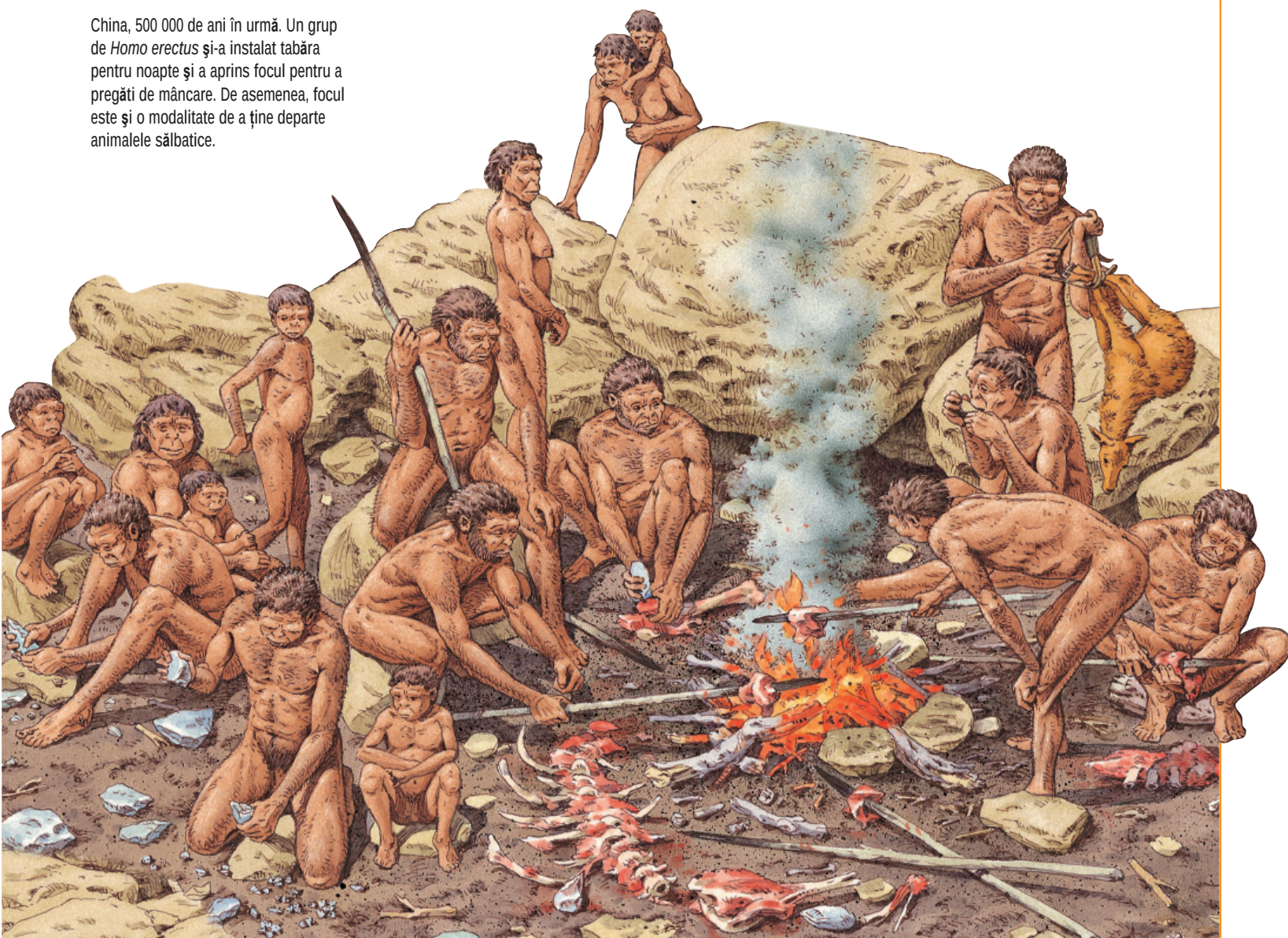
DESCOPERIREA FOCULUI

Mestecarea cărnii crude trebuie să fi fost o treabă grea, însă au trecut mii de ani până când primitivii au putut frăgezi carnea prin coacere. Este posibil ca oamenii primitivi să fi descoperit focul observând cum trăsnetul aprindea uneori tufe. *Homo erectus* („omul ridicat”), o specie umanoidă mai inteligentă, a apărut pentru prima dată în Africa, cu aproape 1,8 milioane de ani în urmă. De statură înaltă și cu o constituție zveltă, putând să se deplaseze mai repede pe pajiștile deschise, *Homo erectus* a învățat să vâneze animale mai mari cu ajutorul armelor ascuțite. Acesta a fost primul hominid care a părăsit Africa, îndreptându-se spre nordul și sudul continentului. Rămășițe de *Homo erectus* au fost descoperite în China, Java și Europa. *Homo erectus* avea maxilarul proeminent și sprâncenele stufoase. Acesta trăia în grup și pregătea mâncarea la foc.

Masculii speciei *Homo erectus* mergeau la vânătoare, iar femelele culegeau ierburi pentru mâncare și aveau grijă de copii. Oasele descoperite în una dintre taberele lor din China demonstrează că aceștia vâneau elefanți, rinoceri, cai, bizoni, bivoli, cămile, porci-mistreți, oi și antilope. Nu se poate ca vânătorii să fi prins animale de asemenea mărime cu arme simple, fapt care sugerează că ei aveau un creier mai dezvoltat decât acela al strămoșilor lor. E posibil ca *Homo erectus* să fi avut o capacitate simplă de vorbire, deși maxilarele lui erau încă mari și greoaie, ca urmare a mestecatului de carne crudă.

Vânători-culegători, aceștia erau tot timpul în mișcare. Noaptea dormeau în peșteri sau își construiau adăposturi simple din crengi și piei de animale. Femelele adunau lemne pentru foc ca să se încălzească și să prepare mâncarea. Masculii confecționau unelte, inclusiv topoare din piatră, care puteau fi folosite pentru tăierea cărnii.

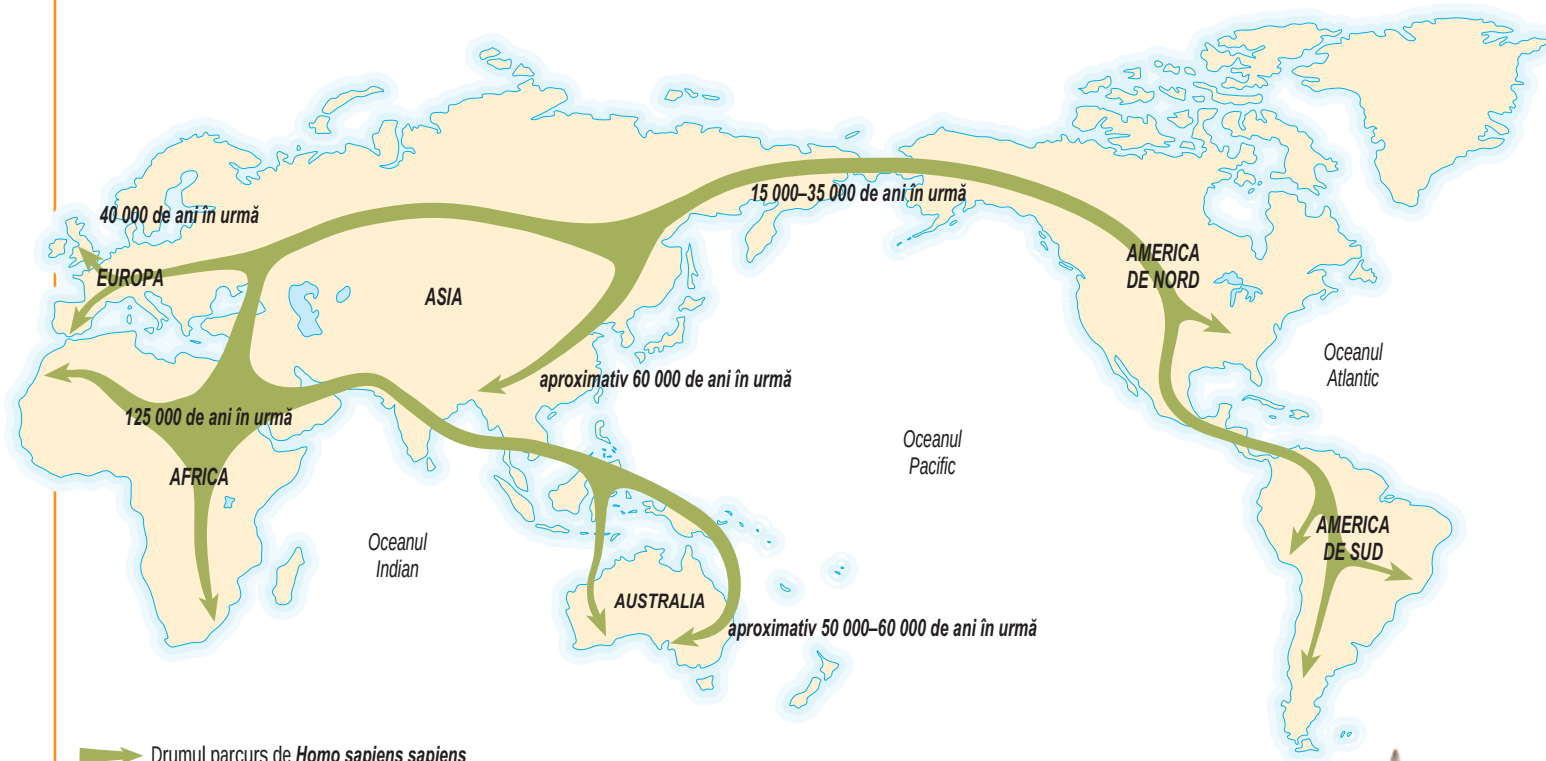
China, 500 000 de ani în urmă. Un grup de *Homo erectus* și-a instalat tabăra pentru noapte și a aprins focul pentru a pregăti de mâncare. De asemenea, focul este și o modalitate de a ține departe animalele sălbatice.

HOMO SAPIENS

Primii hominizi asemănători oamenilor au început să apară cu circa 750 000 de ani în urmă. Aceștia aparțineau speciei *Homo sapiens* („omul înțelept”). Rămășițe ale unor exemplare ale speciei au fost descoperite în Africa, Europa și Asia. Unii oameni de știință cred că *Homo erectus* s-a transformat în *Homo sapiens* pe diferite continente, însă majoritatea lor afirmă că *Homo sapiens* a început să se răspândească de pe continentul african.

Hominizii moderni, cunoscuți sub numele științific de *Homo sapiens sapiens*, au apărut pentru prima dată acum 125 000 de ani și au ajuns în Europa cu 40 000 de ani în urmă. Aceștia nu mai aveau arcadele proeminente sau mandibulele largi ca cei din specia *Homo sapiens*, ci se caracterizau prin fruntea lată și bărbia osoasă. Creierul lor era mai mare decât al oricărui dintre strămoși, cu excepția neanderthalienilor. Ei au fost singurii hominizi de pe Pământ de la dispariția neanderthalienilor.

Strămoșii omului, *Homo sapiens sapiens*, au apărut cu aproximativ 125 000 de ani în urmă, probabil, în Africa, de unde s-au răspândit pe întreg globul.

Oamenii de Neanderthal aparțineau unei specii de *Homo sapiens* care a apărut cu peste 200 000 de ani în urmă. Ei au fost denumiți astfel după numele Văii Neanderthal din Germania, locul unde, în anul 1857, s-au descoperit, într-o peșteră, primele rămășițe ale speciei. Rămășițe asemănătoare au fost ulterior găsite în multe alte locuri din Europa și Orientul Mijlociu. Deși aveau un aspect de fiară, cu mandibula lipsită de bărbie și cu arcadele proeminente, neanderthalienii aveau creierul mai mare decât hominizii moderni. Din câte se cunoaște, aceștia au fost primii hominizi care au organizat ceremonii religioase și care își îngropau morții împreună cu lucrurile lor ce aveau să le fie de folos în viața viitoare.

Neanderthalienii au dispărut acum aproape 30 000 de ani, probabil, ca urmare a luptei pentru hrană cu hominizii moderni.

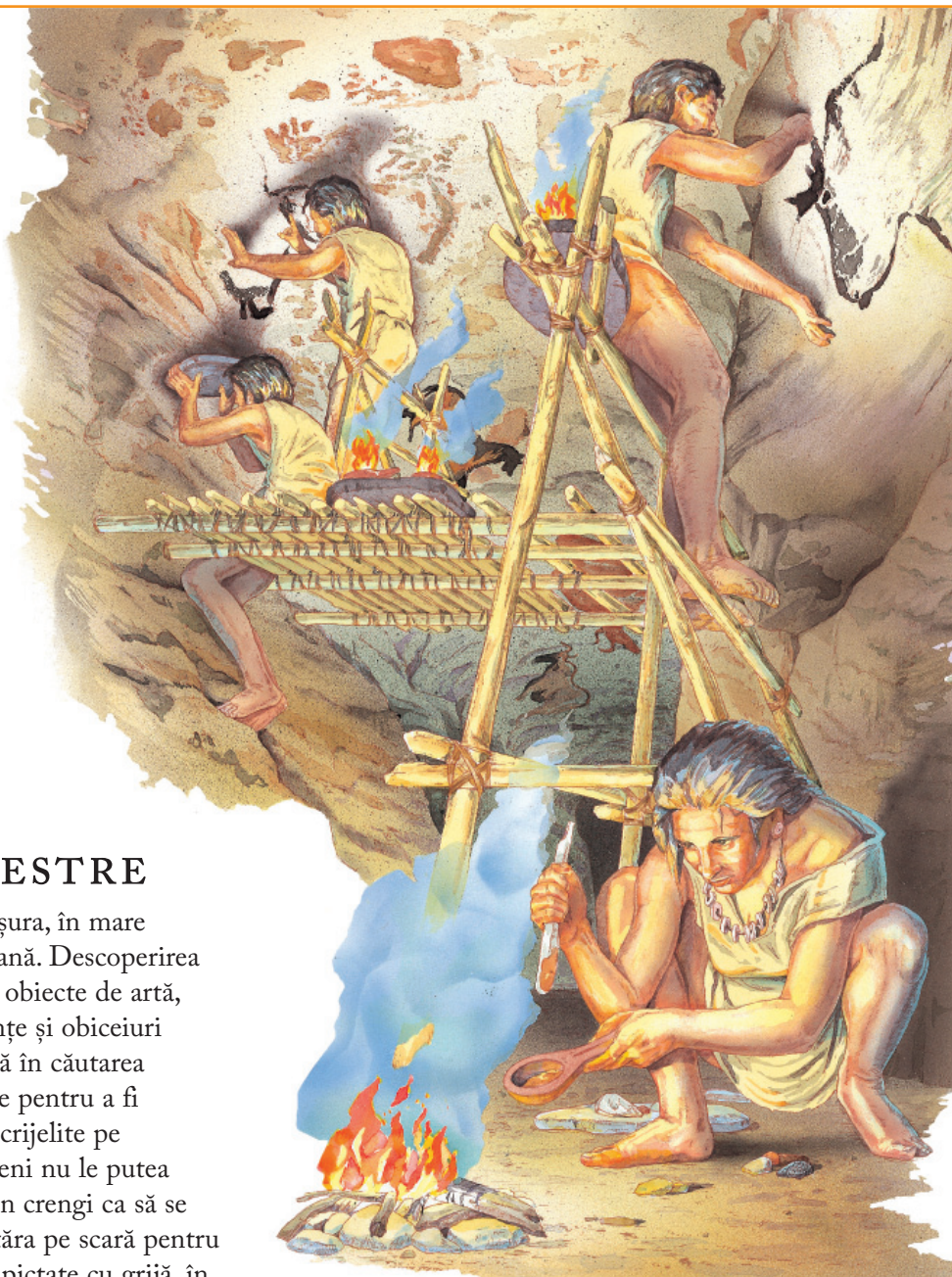
Oamenii au început să picteze și să deseneze pe pereții peșterilor cu mii de ani în urmă, cu mult înainte să învețe a scrie. Cele mai renumite picturi rupestre au fost descoperite în localitatea franceză Lascaux, în anul 1940 (*dedesubt*). Acestea au fost pictate acum aproape 18 000 de ani cu nuanțe obținute din minereuri extrase din stâncă. Culoarea era aplicată pe perete cu ajutorul bețelor sau al mâinilor. Picturile, ascunse privirilor în locurile întunecate din peșteră, înfățișează animale pe care oamenii le vânau și par a fi reale.

PICTURILE RUPESTRE

Viața oamenilor preistorici se desfășura, în mare parte, într-o permanentă căutare de hrană. Descoperirea picturilor din peșteri, precum și a altor obiecte de artă, arată că unii dintre aceștia aveau credințe și obiceiuri religioase despre care credeau că îi ajută în căutarea hranei. Picturile rupestre nu erau făcute pentru a fi expuse. Acestea erau pictate și uneori scrijelite pe pereți sau tavane întunecate, unde nimeni nu le putea vedea. Artiștii foloseau torțe aprinse din crengi ca să se orienteze în întuneric și să se poată cățăra pe scară pentru a ajunge la operele lor. Animalele erau pictate cu grijă, în culori fosforescente.

Oamenii își lăsau și amprente pe pereți, punând mâna pe aceștia și trasându-i conturul.

Faptul că picturile erau ascunse privirii sugerează că acestea puteau face parte dintr-un ritual secret care sporea succesul vânătorilor. E posibil ca oamenii să fi crezut că picturile îi vor ajuta să prindă animale adevărate sau poate considerau că, prin desenele lor, animalele aveau să se înmulțească, astfel încât să existe în număr mare pentru a putea fi vâdate. Unele dintre aceste picturi par să fie relatări ale lucrurilor pe care oamenii le vedeau în jurul lor. Oricare ar fi fost adevăratul motiv al desenelor, oamenii au continuat să picteze și să scrijeleze pereții peșterilor aproape 20 000 de ani, lăsând în urma lor exemple în Europa, Africa, Asia, America de Sud, America de Nord și Australia. Picturile ne oferă și multe indicii despre schimbările climaterice și cele din mediul înconjurător.